

"Descendo discimus" (Seneka)
("Poučavajući druge, učimo i sami.")

Misli uz 43.godišnjicu objave

DEKLARACIJE

o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika

Životni put svakoga čovjeka započinje prvim riječima izgovorenim na materinjem jeziku i prvim, nesigurnim koracima, a nastavlja se sve sigurnijim hodom po ravnu i neravnu, sve suvislijim, bogatijim rječnikom kojim izriče ili zapisuje sve što se zbiva u njemu, oko njega i izvan njegova vidokruga te prodire čak i u čarobne visine Vječnosti.

Pojedinci a isto tako i narodi, približavajući se sredini ili možda i kraju toga hoda, počinju se osvrtni za prijeđenim, spoznajući uspone i padove te poučavati sebe i druge kako su za uspravan hod nekog naroda odlučujući čimbenici istinska ljubav i razumljiva, bliska riječ materinska.

To je iskustvo staro možda koliko i rod ljudski, ali narod kao što su Hrvati, čiji je hod kroz povijest najčešće bivao krunjen trnovom krunom, iako je zasluživao lovorovu i o tome hodu ostavio vidljive tragove, mora uvijek iznova pisati, govoriti, podsjećati na njega kako istina ne bi zauvijek nestala u pepelu mijena.

"Samo se nedužni brane ponavljanjem istine"-rekao je hrvatski pjesnik i filozof-domoljub Vlado Gotovac, a moja je namjera ponoviti makar samo dio često prešućivane ili iskrivljivane istine o mome hrvatskom narodu i - hrvatskom jeziku!

2.500 godina od prvog spominjanja hrvatskog imena (fra Silvije Grubišić o Darijevoj stijeni u knjizi "Od pradomovine do domovine"), trinaest stoljeća kršćanstva kao i preko tisuću godina dokumentirane pismenosti Hrvata svjedoče o njegovu postojanju, kulturi i pisanim književnim spomenicima i to još u doba kada neki današnji europski narodi "čjertami i rjezami čtjehon i gatahon pogani sonšte", jer "prježde ubo slavjane ne imjehon knjig no čjertami i rjezami čtjehon i gatahon pogani sonšte" (U prijevodu:"Prije Slaveni ne imadahu

knjiga, nego crtama i zarezima pisahu i gatahu, budući da bjehu pogani." Traktat Crnorisca Hrabra)

Već krajem 9. st., dolaskom svete braće Ćirila i Metoda i slavenskim bogoslužjem- Hrvati dobivaju svoj književni jezik i pismo: starocrkvenoslavenski (kasnije hrvatskocrkvenoslavenski čakavskog narječja) i pismo glagoljicu. Uz glagoljicu javlja se rano i ćirilica (poljčica ili bosančica) te latinica. Najstariji spomenici pisani latinicom hrvatskog narodnog jezika čakavskog narječja su "Istarski razvod" iz 1275. kao i "Vinodolski zakonik" iz 1288., ali već i prije ovih bili su poznati: Povelja iz 852. koja spominje ime kneza Trpimira i Hrvate, Isprava iz 879. kojom papa Ivan VIII. priznaje kneževinu tj. državu Hrvatsku kao i kneza Branimira.

Najstariji hrvatski spomenik pisan glagoljicom je Bašćanska ploča iz godine 1.100. a pronađene istom 1851. u Jurandvoru. Hrvatski jezikoslovac, slavist Stjepan Ivšić nazvao ju je "dragi kamen hrvatskog jezika", jer je značajan izvor povijesti hrvatskog naroda i hrvatskog jezika. ("Sveta Lucija u Jurandvoru i njezin dragi kamen", Jutarnji list 1934.) Premda su i prije Bašćanske ploče postojali neki glagoljični spomenici kao npr. Plominski natpis, Valunska ploča, Krčki natpis, ona ima i povijesno značenje: tu se po prvi put na hrvatskom narodnom jeziku spominje ime hrvatskog vladara - kralja Zvonimira. Isto kao što su latinica, glagoljica i hrvatska ćirilica (bosančica) posebnosti samo hrvatske tropismenosti, tako je i trojezičnost (uporaba latinskog, starocrkvenoslavenskog i hrvatskog jezika) samo hrvatska posebnost. "Po tropismenosti i trojezičnosti svoje pisane i književne tradicije Hrvati se razlikuju od svih drugih ne samo južno-slavenskih nego i europskih naroda."

Treba naglasiti da su Hrvati stoljećima pisali i govorili i trima svojim narječjima: štokavskim, kajkavskim i čakavskim - za razliku od Srba koji su tek u 19. st. napustili srpskoslavenski (ruskoslavenski) i počeli pisati jezikom na folklornoj štokavskoj osnovici, ali se nikada nisu služili čakavskim i kajkavskim narječjem. Ante Starčević, ogorčen zbog tvrdnje Srba da su im Hrvati preuzeli jezik, 1852. god. odgovara :

"Gospodo, Hrvati je prije imao i svoju

cerkvu i u njoj svoj jezik nego li se za Srbe znalo. Sva pisma kralja hrvatskih pisana su, gospodo, jezikom hrvatskim. Hrvati, gospodo, imaju i slova svoja koja nije Graeculus (Grk) iznašao, nego narod hrvatski. Jezik? Je li onaj kojime se hrvatski pisci već šesto godina služe i narod hrvatski govori? (Ante Starčević: "Odgovor srbskome dnevniku i beogradskim novinam" 1852.)

Hrvati su dakle imali svoj ustrojeni hrvatski jezik i svoju hrvatsku pismenost više od osam stoljeća prije Srba! Isprava iz 879., kojom papa Ivan VIII. priznaje kneževinu tj. državu Hrvata kao i kneza Branimira, potvrđuje da su Hrvati već od 9.st. imali i svoju državu! Premda je Hrvatska skoro punih 9 stoljeća bila u sastavu drugih država, volja Hrvata da sačuvaju svoju kulturnu, političku i jezičnu samobitnost nije nikada bila slomljena. O tome svjedoče brojna pjesnička i prozna djela hrvatskih pisaca od srednjevjekovlja sve do danas. Tako već u 14.st. postoji hrvatsko pjesništvo (Marko Marulić), a koncem 15.st. ulaskom štokavskog narječja u hrvatsku književnost (Šiško Menčetić, Đore Držić) započinje naš današnji književni jezik. 1604. nastaje i prva gramatika hrvatskog jezika "De institutione linguae illyricae" Bartola Kašića kao i njegov prijevod Svetoga pisma na hrvatski jezik.

I ilirski pokret, nazvan i hrvatski narodni preporod od 1813. sve do 1850., kada je nastupio tzv. Bachov apsolutizam, dao je mnoge značajne književnike, pisce ne samo budnica i davorija kao što su bili Ljudevit Gaj, Dimitrije Demeter, Antun Mihanović, Stanko Vraz, Petar Preradović, već i tvorce epskih djela kao što je "Smrt Smail age Čengića" Ivana Mažuranića. U tom periodu osnivaju se i čitaonice ilirske koje kasnije prelaze u hrvatske. A Ivan Kukuljević Sakcinski, autor prve hrvatske drame "Juran i Sofija", održao je u Hrvatskom saboru 2.5.1846. godine prvi govor na hrvatskom jeziku i zahtijevao da se hrvatski uvede u javni život kao službeni jezik. Tako je latinski kao govor nestao iz Hrvatskog sabora, a 1847. Hrv. sabor donosi zaključak o uvođenju hrvatskog jezika kao službenog.

Hod i razvoj hrvatske književnosti na sva tri narječja, usporedo s hrvatskim jezikom za čije ujedinjenje u jedan jezik Hrvati zahvaljuju Ljudevitu Gaju i njegovoj knjižici "Kratka osnova horvatsko-slavenskog pravopisanja" (Budim, 1830.) i hrvatskim ilircima, uza sve sukobe izazivane osvajačkim težnjama, ipak su napredovali, dajući svoj doprinos europskim i drugim narodima, uzdižući Hrvate na stupanj visoko kulturnih i slobodoljubivih graditelja čovjeka dostojne budućnosti.

Možda bi se taj hod Hrvata bio i nastavio, nudeći svijetu obilje zrelih plodova svoga uma, svoje ljubavi prema zemlji hrvatskoj i jeziku hrvatskome, da nije naišlo najteže i za hrvatski jezik i nacionalnu opstojnost najopasnije razdoblje. To je razdoblje Jugoslavije od 1945. do 1991. godine.

Istini za volju valja reći da je posezanje za hrvatskim teritorijem kao

i srbizacija hrvatskog jezika i kulture, njihovo otuđenje, započelo još davno prije 1. i 2. Jugoslavije : ponajprije pojavom Vuka Stefanovića Karadžića, prisvajanjem hrvatskih narodnih pjesama koje je proglašavao srpskim a od 1836. i sve Hrvate, osim kajkavaca i čakavaca - Srbima. O tome piše i u svojoj knjižici "Srbi svi i svuda". Tako je i hrvatsku baladu "Hasanaginica", koju je talijanskom putopiscu A. Fortisu govorio Splitski Bajamonti (na čakavskom, jer ona potječe iz kraja oko Imotskog) pa ju je on objavio u svojoj knjizi "Putovanje po Dalmaciji," proglasio srpskom pjesmom.

Tu posesivnu politiku nastavljali su oni, koji su čak i dubrovačke književnike kao npr. Ivana Gundulića proglašavali Srbinom te ga i preimenovali u Jovana Gundulića pa su tako o njemu učili sarajevski studenti još krajem 20. stoljeća.

Prvi politički program stvaranja Velike Srbije iznesen je 1844. god. u knjižici Ilije Garašanina pod imenom "Načertanija". Sam Garašanin je u to vrijeme bio ministar u vladi Aleksandra Karađorđevića.

Mnogi kasniji osporavatelji hrvatskoga jezika i prava Hrvata na svoju narodnu državu bili su inspirirani upravo Garašanim "Načertanijima", proširivši ga još perfidnijim pokušajima osvajanja hrvatskog teritorija i i posrbljavanja hrvatskog jezika.

Druga Jugoslavija, tzv. Avnojevska, nastala 1945. na 3. zasjedanju AVNOJA (Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije) u Beogradu, čiji je Ustav donesen 1946. jamčio Hrvatskoj službenu uporabu četiriju jezika: hrvatskog, srpskog, slovenskog i makedonskog bio samo optička varka koju su Hrvati ubrzo prozreli sukobljavajući se na svakom koraku s nametanjem srpskoga kao jedinog "državnog" jezika i postepenom srbizacijom cijele Hrvatske.

Poučeni Bečkim dogovorom iz 1850. kojim je započeo proces ujedinjavanja hrvatskog i srpskog jezika, zahvaljujući ustrajnosti hrvatskog naroda da sačuva svoj hrvatski jezik od pretvaranja u srpski i stapanja hrvatske kulture sa srpskom, ostao je samo mrtvo slovo na papiru.

1954., natjerani Rankovićevom strahovladom, Hrvati prihvaćaju Novosadski dogovor kojim su se iz hrvatskog javnog života trebala odstraniti sva nacionalna obilježja a iz hrvatskog jezika svi izrazi kao npr. zarez koji je pretvoren u zapetu, točka koja je pretvorena u tačku, oružništvo u miliciju itd., samo kako bi se što više približio srpskom jeziku. Nakon što su hrvatski i srpski jezik proglašeni jednim jezikom Hrvata, Srba i Crnogoraca, već 1960. izrađen je čak i zajednički Pravopis srpskohrvatskog (u izdanju Matice srpske) i hrvatskosrpskog jezika u izdanju Matice hrvatske. Prikrivanjem i negiranjem posebnosti

hrvatskog i srpskog jezika i leksika, sve očitijim i dominantnijim nametanjem srbizama i srpskog jezika u hrvatskom javnom životu Hrvati su se osjetili izigranim. O tome svjedoče mnogi primjeri. Od 6 školskih zadaća 3 su se morale pisati ćirilicom, što ne prihvaćaju hrvatski učenici. Nastavni planovi i programi nisu bili prilagođeni niti su dozvoljavali istinit prikaz hrvatske povijesti. Jezična praksa u JNA: zahtijevalo se da sve komande budu na srpskom jeziku. U diplomaciji se govori i piše "državnim" tj. srpskim jezikom, službeni akti se ne prevode na hrvatski jezik a sve to usprkos činjenici da je tada zastupljenost Srba u Hrvatskoj iznosila svega 12-14 postotaka ukupnog

stanovništva. Prisjetimo li se činjenice da je hrvatski jezik još u 16.st. bio vojnički i diplomatski jezik sve od Beča do Carigrada, da su Hrvati po svom jeziku, kulturi pa i vojničkim vještinama od davnina bili poznati i priznati u cijelom svijetu- kao što je to još u 10.stoljeću bio državnik i vojskovođa DŽAUHAR na dvoru Fatimida u Tunisu a koji je 969.god. sa svojom vojskom zauzeo Egipat i uskoro dao podići grad El Kahiru, današnji glavni grad Egipta KAIRO, ne trebamo se čuditi što su se oko 10 stoljeća kasnije prosvijetljeni Hrvati osjetili prikraćenim i prevarenim u poimanju svojih narodnih prava kao što to pokazuje i slučaj s Novosadskim dogovorom 1954.

Kao posljedica opravdanog nezadovoljstva i otpora hegemonističkim nastojanjima vladajuće manjine da političkom i jezičnom diskriminacijom Hrvata uguši i samu pomisao na neovisnost i njihov hrvatski identitet a čiji je najvažniji atribut hrvatski jezik, dana 17.3.1967. u listu Telegram bila je objavljena

DEKLARACIJA

o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika.

Bilo je to djelo nekolicine sposobnih i odvažnih hrvatskih intelektualaca, članova Matice hrvatske, a potpisale su je gotovo sve relevantne hrvatske ustanove.

Kao autentičan svjedok toga vremena, uzet ću sebi slobodu i reći nekoliko riječi o svom doživljaju i viđenju Deklaracije.

Toga značajnog dana 17.ožujka krenuh kao i svaki dan prema Gimnaziji gdje sam radila. Usput kupih Telegram i odmah preletjeh očima naslove. Ugledavši tekst Deklaracije odlučih da ću ga pročitati na prvom školskom odmoru, što sam i učinila te uzbuđena otišla do direktora i zapitala ga, da li tekst Deklaracije smijem pročitati u razredu svojim maturantima. Pročitao je cijeli tekst i savjetovao mi da još malo pričekam, da odgodim čitanje Deklaracije u razredu a što se

kasnijim tijekom događanja pokazalo uputnim, jer su ubrzo nakon njene

pojave u javnosti uslijedile kritike, osude i javni napadaji na potpisnike kao i na sve one koji su ju odobravali. U strahu da će ostati bez radnog mjesta ili biti uhićeni, neki pojedinci su javno povukli svoj potpis. Mnogi su izbačeni iz SKH (Savez komunista Hrvatske), mnogima je onemogućen javni rad. Zahtijevalo se da sve važnije ustanove i organizacije pa i škole osude Deklaraciju. To je trebala učiniti i Gimnazija na kojoj sam radila zajedno sa svojim suprugom prof.Božom Dugečom. Na školskom stadionu pred mnoštvom učenika direktor je, kako bi učenike upoznao o čemu se tu uopće radi, počeo čitati Deklaraciju. Nije još bio ni završio a stadionom se prolomio urnebesna pljesak. Eto, tako je Gimnazija "osudila" Deklaraciju.

Utješno je u to doba djelovala vijest da veliki Krleža nije povukao svoj potpis sa Deklaracije, već je samo istupio iz članstva u SKH. Premda smo imali razumijevanja za sve one, koji su strahovali od uhićenja, gubitka posla pa time i od nemogućnosti uzdržavanja svoje djece,obitelji, ipak smo se osjećali razočaranima kada smo, a tu prije svih mislim na hrvatsko pučanstvo Donjeg Miholjca, Našica, Orahovice i Slavonije uopće, doznali da je među brojnim osporavateljima Deklaracije bio i tadašnji predsjednik općine Orahovica- Stjepan Mesić. O tome je režimski "Vjesnik" od 31.3.1967. napisao sljedeće:"Stipe Mesić rekao je na početku svoga izlaganja: "Kada sam pročitao tu Deklaraciju, nije mi dugo trebalo da shvatim da je to politička diverzija koja je uperena protiv socijalističkog razvoja naše zemlje...

Pridružujem se onim drugovima zastupnicima koji traže da se objelodane imena potpisnika , da se ne samo društveno i politički osude stavovi i potpisnici Deklaracije, nego da i tužilaštvo pokrene krivični postupak protiv odgovornih osoba."

Ako je i danas, 43 godine nakon objave Deklaracije, potrebna njena obrana, dovoljno je pročitati samo nekoliko redaka iz tog međaša hrvatske povijesti:"Načelo nacionalnog suvereniteta i potpune ravnopravnosti obuhvaća i pravo svakoga od naših naroda da čuva sve atribute svoga nacionalnog postojanja...Među tim atributima odsudno važnu ulogu ima vlastito nacionalno ime jezika kojim se hrvatski narod služi, jer je neotuđivo pravo svakog naroda da svoj jezik

naziva vlastitim imenom." (Iz Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog knjiž. jezika, izdanje MH 1991.)

A ako još i danas postoje neki nedobronamjerni koji zamjeraju Hrvatima što su se već samim činom objave Deklaracije odrekli

Novosadskog dogovora od 1954. a i Pravopisa iz 1960., (hrvatske kulturne ustanove i Matica hrvatska tek su se početkom 1971. i formalno odrekle Novosadskog dogovora) poželimo im samo temeljito i uspješno listanje hrvatske povijesti iz koje imaju što naučiti o dosljednosti Hrvata u obrani svoga Božjeg i ljudskog prava na vlastiti jezik i vlastiti dom.

Deklaracija, taj glas hrvatskog naroda, stvarala se i potpisana je u Matici hrvatskoj (predsjednik je bio sveučilišni profesor i jezikoslovac prof.Ljudevit Jonke) dne 13.ožujka 1967.; do 15. ožujka potpisale su je brojne i relevantne hrvatske kulturne i znanstvene ustanove, a 17.3.1967. tiskana je u zagrebačkom listu "Telegram". Upravo po nadnevcima deklaracijskih zbivanja a nakon prihvaćanja Jezičnog povjerenstva Matice hrvatske 4.veljače 1991. domovinski i izvandomovinski Hrvati slave Dane hrvatskog jezika od 13.-17.3. svake godine.

Zbivanja nakon objave Deklaracije pokazala su da je jugoslavenski režim dugo pripremao svoj nastup protiv potpisnika, simpatizera pa i onih ustanova koje su podupirale Deklaraciju. Tek četiri godine poslije njene objave - 1971. razmahao se svehrvatski nacionalni pokret koji je zbog svojih mladenačkih, jasno izražavanih obrambenih stajališta o hrvatskom jeziku i pravu Hrvata na samoodređenje - nazvan Hrvatskim proljećem ili Drugim hrvatskim preporodom.

Matica hrvatska sa svojim brojnim članstvom, intelektualcima, radnicima i studentima bila je stup i nositelj Hrvatskog proljeća.

Tijekom 1971. osnivane su hrvatske čitaonice, objavljujane mnoge knjige, počeli su izlaziti listovi i časopisi kao npr. Hrvatski književni list (urednik je bio Zlatko Tomičić), Hrvatski tjednik i dr. Diljem Hrvatske osnivani su ogranci MH a te godine tiskan je i Hrvatski pravopis koji su uredili dr. Stjepan Babić, dr.Božidar Finka i dr.Milan Moguš.

Bijah i ja sudionicom mnogih osnivačkih skupština ogranaka MH diljem Slavonije. 28.2.1971. i u Donjem Miholjcu održan je,među prvima, osnivački skup. Za predsjednika Ogranaka MH bio je izabran moj suprug prof.Božo Dugeč, dok sam ja bila član Inicijativnog odbora za osnivanje Ogranaka MH u Donjem Miholjcu.

Sjećam se dobro dugih, veličanstvenih kolona automobila, okićenih hrvatskim zastavama s povijesnim hrvatskim grbom, kojima su Hrvati Slavonije kretali na osnivačke skupštine. Cijelim putem bi ih po ulicama kojima su prolazili dočekivalo razdragano mnoštvo.Usput se moglo promatrati mnoge trafostanice s urezanim hrvatskim grbom ili pak

ceste s natpisom "Savka-Mika, naša dika". A bilo je usput i pojedinaca koji su svoje hrvatstvo htjeli učiniti vidljivim i to tako što su kroz golu kožu provukli iglicu s hrvatskim grbom. Nadahnuti, svečani govori predstavnika već postojećih ogranaka MH dočekivani su burnim odobravanjem. Bilo je to doba kada se i hrvatsko ime počelo izgovarati bez straha od posljedica, a davalo se oduška i pjesmama kao što je bila "Vila Velebita" te zabranjivana hrvatska himna "Lijepa naša domovino". Račun za ove kratke trenutke slobode brzo je došao na naplatu. Naslućeno zlo obistinilo se u režimskom tisku koji je o nama počeo pisati nazivajući nas nečijom petom kolonom a najave sudskih progona, uhićenja i otkazi postali su dio svakidašnjice.

1. prosinca 1972. na sastanku u Karadorđevu svrgnuto je hrvatsko vodstvo (Savka Dabčević Kučar, Mika Tripalo), započeli su masovni progoni, uhićenja, zabrane mnogih novina, časopisa i stručnih revija. Pod udar je došla i MH- ta najstarija i najuglednija hrvatska kulturna ustanova. Ako je možda i postojao tračak nade u dobar ishod Hrvatskog proljeća, on je netragom nestao u trenutku kada je Tito jasno rekao da "kada su u pitanju socijalistički interesi, ne treba se držati zakona kao pijan plota." Ni novi Hrvatski pravopis nije mimoišla sudbina proganjanih. Njegova cjelokupna naklada od 40.000 primjeraka bila je uništena, spaljena! "A kada se pale knjige, onda po pravilu pucaju i ljudske kosti" (M. Krleža)

Ipak bio se našao Hrvat koji je uspio spasiti jedan primjerak Hrv. pravopisa i prenijeti ga u inozemstvo. Tako je još 1972. u izdanju "Nove Hrvatske" u Londonu svjetlo dana ugledao Hrvatski pravopis. Nazvan je Londoncem. Mnogi su mišljenja da je to "knjiga koja je imala burniju prošlost od ijedne poslijeratne knjige u Hrvatskoj." Već 11. siječnja 1972. diljem Hrvatske je započela koordinirana akcija premetačine stanova poznatih "matičara" te su tom prilikom uhićeni mnogi članovi i djelatnici MH kao npr. Zvonimir Komarica, Marko Veslica, Vlado Gotovac, Vlatko Pavletić, Franjo Tuđman, Dražen Budiša i dr. I u moj stan već u ranu zoru tog 11. siječnja upali su naoružani milicajci tražeći moga supruga Božu, plijeneći knjige, "sumnjive" spise i izdanja MH, oduzevši moj "crveni pasoš", mali pisaći stroj i indigo papire (kopije Božinih tekstova) zaprijetivši mi da moram odati kamo je nestao prof. Dugeč. (O tim danima straha može se pročitati u mojoj autobiografskoj knjizi proze "Domaće zadaće.")

Na sreću, već 31.12.1971., upozoren od strane prijatelja da mu prijete životna opasnost, moj suprug je uspio prijeći jugoslavensku granicu i naći se na

slobodi. Pet mjeseci kasnije, nakon što je režimski tisak već počeo spominjati i moje ime, zahtijevajući "procesuiranje", u strahu od uhićenja i ja sam uspjela pobjeći te sam se tako 20. svibnja 1972. našla uz svoga supruga u Stuttgartu, u "slobodi bez domovine".

Odjek "Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika

bio je velik i poticajan za daljnji razvoj hrvatske narodne svijesti, života Hrvata u lancima jugoslavenskog jednonumlja.

Premda u sve težim uvjetima, Deklaracija je zaslužna što se Novosadski dogovor počeo ignorirati u školama, ustanovama i javnom životu uopće. Postepeno su iz tiska i govora nestajale "zapete, tačke, tačnost" a zamjenjivale su ih čiste hrvatske riječi zarez, točka, točnost. Nestajali su i mnogi nametnuti nam srbizmi i hrvatski jezik je "tihom revolucijom" opet počeo poprimati svoje hrvatske oblike. "Već i prije hrvatske slobode učinjeno je mnogo na vraćanju hrvatskoga književnoga jezika svojim korijenima i svojem pravom toku." (Stjepan Babić) Deklaracija je i u stvarnom životu posvjedočila da je došao kraj represivnom unitarističkom razdoblju.

Brojni primjeri iz političke, kulturne i društvene prakse nakon Deklaracije pokazuju da je ona imala pozitivan i povijesno opravdan učinak u hrvatskom narodu. (Sjetimo se samo Ustava iz 1974., amandmana na Ustav SRH u koji je ušao i naziv hrvatski književni jezik.) Ona je imala odjeka i među Hrvatima Bosne i Hercegovine. Mnogi možda ne znaju ili zaboravljaju da se zagrebačkoj Deklaraciji o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika 28.1.1971.

rodila i sestra: Sarajevska deklaracija o hrvatskom jeziku, koju su potpisala sedmorica odvažnih bosansko-hercegovačkih književnika-Hrvata:

Vitimir Lukić, Mile Pešorda, V.Martić, Veselko Koroman, Mirko Marjanović, Vladimir Pavlović i Stanko Bašić.

Tom Deklaracijom su i Hrvati BiH otvoreno progovorili o diskriminaciji i zatiranju hrvatskog jezika nametanjem srpskoga jezika, tražeći da

se ukinu barijere "koje onemogućuju otvorenu, argumentiranu razmjenu mišljenja sa jasno deklariranih pozicija legalne nacionalno-

-kulture pripadnosti", da lektori prestanu vršiti masakr nad zapadnom

varijantom hrvatskosrpskog jezika ...", da Hrvati imaju pravo nastupati

na hrvatskom jeziku, kao što to čine govornici na srpskom".(Iz teksta

"Kada ćemo odgovoriti Grgi Gamulinu")

I dok se o zagrebačkoj Deklaraciji šutjelo oko 20 godina poslije njenog objavljivanja, o Sarajevskoj se šuti još i danas!

Činjenica je da Deklaracija od 17.3.1967. još do danas nije dovoljno

istražena pa tako ni njen odjek među izvandomovinskom Hrvatskom

koja ju je, po mojim saznanjima, svim srcem odobravalala i podupirala.

Jedan od dokaza koji svjedoče tome u prilog bila je pojava zlatne i srebrne spomen-medalje koju je izradio Münchenski numizmatičar

Zlatko Tuđina. Na njenom aversu bilo je poprsje Marka Marulića i natpis: "Otac hrvatske književnosti", a na reversu štit s natpisom "Deklaracija o hrvatskom jeziku, Zagreb, 15.III. 1967."

Još jedna osobno mi poznata činjenica govori o Hrvatima izvan Hrvatske koji su prije hajke na potpisnike Deklaracije i članove MH shvatili njenu dalekovidnu poruku i nastojali je podastrijeti svjetskoj

javnosti. Tako je hrvatski domoljub, politički emigrant u Beču, **Rudolf Arapović** Deklaraciju preveo na njemački jezik i sa svojim suborcima proslijedio ju svim diplomatskim predstavništvima austrijskog glavnog grada.

Razmišljajući o uzrocima, posljedicima i učincima Deklaracije među domovinskom i raseljenom Hrvatskom neophodno se dolazi do zaključka da bitka za hrvatski jezik još uvijek traje. Pa i premda je hrvatski jezik zajamčen i Ustavom RH, premda je zaslugom hrvatske

Nacionalne i sveučilišne knjižnice i njenog direktora gosp. prof.dr. Tihomila Maštrovića 28.lipnja 2008.dobio i međunarodno priznanje kojim se u bibliografskoj i terminološkoj uporabi zauvijek brišu stare

oznake i uvodi za hrvatski jezik oznaka **hrv** a za srpski **srp** - još uvijek

on "boj bojuje" i traži svoje zasluženo mjesto pod suncem. Svijet, naime još uvijek "ne prepoznaje i ne želi prihvatiti hrvatski nacionalni

i politički i kulturni identitet" (Iz knjige "Međunarodno priznanje hrvatskoga jezika"NSK 2008.)

Uz navedene misli također je korisno podsjetiti na primjere zajedničke

borbe domovinske i izvandomovinske Hrvatske za hrvatski jezik a i za

slobodu Hrvatske. Tako se davne 1988., pred sam osvit slobode, ali ipak još u okovima Jugoslavije, na plenumu DKH (danas:DHK) raspravljalo koje ime dati hrvatskom jeziku u službenim dokumentima. Književnik Joja Ricov, umjesto dugog govora, samo je kratko odgovorio: "Lingua Croatorum! Hrvatski jezik!" A dvije godine ranije, 1986., nakon što je SANU (Srpska akademija nauka i umetnosti) izdala svoj

"Memorandum SANU"u kojem, uz ostalo, izravno napada temelj hrvatske narodne svijesti: hrvatski jezik, Hrvati u Domovini još nisu mogli javno reagirati. To je učinilo HNV (Hrvatsko narodno vijeće), izvanstranačko predstavništvo Hrvata u svijetu te u svoje kao i u ime domovinske Hrvatske izdalo 1987. knjižicu pod imenom "Hrvatsko stanovište

o Memorandumu Srpske akademije nauka i umetnosti", a koje su potpisali dr. Mate Meštrović i dr. Radovan Latković, ističući temeljnu misao da "Memorandum SANU predstavlja upozorenje narodima tadašnje Jugoslavije da znatan dio srpske inteligencije još uvijek

uporno zastupa ideju Velike Srbije." (Sjetimo se Garašanovih Načertanija!)

Hrvatski narod je oduvijek bio svjestan činjenice da su tri temeljna čimbenika njegove opstojnosti : kultura, vjera i jezik. U nametnutom

Domovinskom ratu 1991.-1995. srpski agresori nisu svojim raketama ciljali na hrvatske gospodarske objekte, već prije svega na crkve,

kulturne spomenike, grobove, knjižnice i pismohrane, a kada nisu mogli sve uništiti, krali su hrvatsko kulturno blago i prenosili u Srbiju da bi se možda kada-tada opet pohvalili kako je to -srpsko blago!

Rane Domovinskog rata još nisu potpuno ni zacijelile, a već nam nepozvani opet prijete nametanjem nekog konglomerata raznih slavenskih jezika- umjesto hrvatskoga. "Po jeziku dok te bude, i glavom će tebe biti"- pjevao je pjesnik Petar Preradović a ilirac Pavao

Štos , strahujući za budućnost hrvatskog jezika napisao je:"Vre i svoj jezik zabit Horvati hote ter drugi narod postati."

Neosporno je da je i povremena nebriga Hrvata za hrvatski jezik bila

a i danas je uzrokom nekih neslaganja s drugima, među kojima je najčešće onaj koji proizlazi iz sličnosti s nekim drugim slavenskim jezikom, ponajprije sa srpskim. Hrvatski književnik Zlatko Tomičić u svom tekstu "Pismo prijatelju u plave planine" ustvrdio je da :

"Opasnost jednom jeziku prijeti upravo najviše od drugog jezika koji

mu je srodan, ali nije isti." Kao što su Hrvati i Srbi "dva stara različita naroda"(D.Mandić) tako su im i jezici različiti pa bi se ta činjenica morala poštovati. Slična situacija je i s nekim nordijskim jezicima

(danski, norveški, švedski) no nikome ne pada na pamet te jezike smatrati jednim, istim jezikom. Ušli su i u EU kao službeni jezici naroda koji njime govore. I nitko se ne osvrće na činjenicu da se među službenim jezicima u EU

našao npr. i malteški jezik kojim govori samo oko 400 tisuća ljudi, ali hrvatski, kojim govori oko 8 milijuna Hrvata - mnogima je trn u oku pa ga neki pseudoznanstvenici nazivaju "idiotizmom" (Wolf Oschliess),

neka Snježana Kordić čak i u "Književnoj republici" koju sufinancira hrvatsko Ministarstvo kulture, širi dezinformacije o tzv. srpskohrvatskom kao zajedničkom jeziku Srba, Hrvata, Bošnjaka i Crnogoraca. Poneki neupućeni, kao što su to nedavno učinile dvije

zastupnice Europskog parlamenta -Njemica Franziska Katarina Brentner i Nizozemka Marija Cornelissen "zabrinute" za troškove

prevođenja, zahtijevle su da se za Hrvate kao i za buduće članice EU Srbiju, Crnu Goru i BiH uvede jedinstveni, nepostojeći "originalni srpskohrvatski" umjesto hrvatskog jezika. Ako je prijedlog ovih dviju

zastupnica odraz neznanja, neupućenosti, to nije slučaj sa Međunarodnim sudom za ratne zločine u den Haagu u kojemu se već prakticira prevođenje na nekom BCS jeziku." U tom pogledu ne ohrabruje ni upozorenje glasnogovornika EU za višejezičnost Juliana

Thompsona na odredbu Vijeća Europe iz godine 1985. kojom se jamči

potpuna jednakost svih službenih jezika EU.

Jedan od najboljih mlađih hrvatskih lingvista - Mario Grčević nije bez

razloga ukazao na sudbinu hrvatskog jezika u višenacionalnim državama čiji je član bila i Hrvatska (Austroougarska i Jugoslavija) kao

i na vjerojatnost da se ulaskom u EU, dakle opet u jednu višenacionalnu zajednicu, izlaže opasnosti da bude minoriziran, zamijenjen nepostojećim srpskohrvatskim ili čak brisan

s liste službenih jezika u EU.

Kako se jezik jednog naroda ne prodaje niti kupuje, vjerujem da Hrvati ne će moći sjediti prekriženih ruku, već će se zasigurno

kao bezbroj puta u svojoj povijesti usprotiviti čak i pokušaju kršćanske

i uljudbene Europe da im nametne jaram nekog "zajedničkog" jezika pa makar taj jaram bio nametnut i u ime solidarnosti "europske slobode za sve narode." Nadam se da više nikada u budućnosti Hrvati ne će morati pisati Deklaracije radi zaštite svoga hrvatskoga jezika te da će budući hrvatski naraštaji, živeći u slobodi, poučavati svoju djecu kako svoj materinski hrvatski jezik trebaju čuvati, oplemenjivati i bogatiti te nikada i nikome ne dozvoliti niti pomisao na promjenu njegova imena. " Priznajem samo ono što je od pamtislova u ovim prostorima bilo i što jest: lingua Croatorum! Hrvatski jezik!. Svako drugo ime ... smatrat ću i doživjeti kao šok, ubojito i trajno nasilje, jer

jezik - to sam ja! Dovoditi u pitanje ime vlastitoga jezika znači gubiti ravnovjesje uspravna ljudskog bića.. " izrekao je hrvatski književnik

Joja Ricov, dok je bard hrvatskog pjesništva Dragutin Tadijanović izrekao ove riječi: "Blažene hrvatske riječi, po vama sam ono što jesam!"

Obilježavajući danas 43. godišnjicu objave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika, ali i 39. godišnjicu objave

Sarajevske deklaracije o hrvatskom jeziku, ponavljam i ja svoju

misao-vodilju: Nije samo velika sreća u slobodi, u svojoj vlastitoj
neovisnoj državi
govoriti, pisati i živjeti svoj hrvatski jezik, već je još veća sreća i čast
pripadati narodu čije ime on nosi:hrvatskom narodu!

Stuttgart,15.ožujka 2010.

prof.Malkica

Dugeč